

LEO OTT, 1898-1987

DOOR ED HOOIRING

MEMOIRES? 'Nee, daar zit niks in', zei Leo Ott in een interview nadat hij was onderscheiden met de Wolfert van Borselenpenning in 1981. Als men probeert na zijn overlijden te schrijven over deze veelzijdige (import)-Rotterdammer kan men daar alleen maar verwonderd en ook een beetje droevig over zijn.

De simpele omschrijving musicus, auteur, journalist, hoofdredacteur (van het Rotterdams Nieuwsblad) en biograaf geeft onvoldoende weer wat deze man allemaal in zijn druk bezette leven heeft gedaan.

Vorig jaar werd Gerrit Leopoldus Antonius Ott op 88-jarige leeftijd tijdens een reis naar Maastricht door een beroerte getroffen en overleed op 4 juni in Rotterdam. Aan een rolstoel gekluisterd of niet, hij had zich die reis nu eenmaal voorgenomen. Want zo was hij.

Leo Ott, afkomstig uit een antiquairsfamilie, werd op 20 oktober 1898 geboren te Zutphen. Dat hij geen antiquair zou worden moet voor hem van het begin af aan hebben vastgestaan. Later zou men van hem zeggen dat het enige waarin hij zich niet heeft verdiept het antiek was. Het stond hem vermoedelijk niet zeer duidelijk voor ogen wat hij wel zou gaan doen. Na een opleiding aan het instituut Sint Louis in Oudenbosch verliet hij het Nijmeegse Canisius College voortijdig en onder de verzuchting 'het enige waar ik goed in ben is pianospelen', ging hij de muziek in.

Hoe hij dat precies heeft gedaan is onduidelijk (had hij zijn memoires maar geschreven), maar in de eerste tijd heeft hij langdurig rondgereisd met een orkest onder leiding van de violist-dirigent Lanfredi. In die periode moet hij ook voor het eerst hebben kennisgemaakt met Rotterdam, een stad die hij innig (en Ott deed ook dat niet 'half) moet hebben liefgehad.

Hij heeft met dat orkest door het hele land gezworven met maar drie plaatsen waar men engagements voor lange tijd had: Groningen, Amsterdam en Rotterdam (in onder meer Pschorr).

Echte zekerheid vond hij pas toen hij in 1924 de vaste organist werd van het Grand Theater in Rotterdam, een onderdeel van het

46. *Leo Ott*

- toen al - Tuschinski-concern. De heer Tuschinski had namelijk een filosofie: 'Je moet de mensen niet alleen naar de kwartjesbioscopen sturen. Ik bouw een bioscoop met tapijten en bekleding. Gewone mensen willen ook wel eens sjiek uit'.

Vandaar het Grand Theater met wat toen het wonderorgel werd genoemd. Het grootste Nederlandse bioscooporgel, dat onder het toezicht van Leo Ott werd gebouwd bij de firma Standaart in Schiedam. Waar men zo tevreden was over deze onbekende organist (zijn dochter nu: 'Ik weet nog steeds niet waar hij orgel heeft leren spelen'), die het bij zijn sollicitatie had moeten opnemen tegen onder anderen Pierre Palla, dat men hem uitnodigde om in Parijs een ander Standaart-orgel te komen inspelen. Ott was toen al in de Nederlandse pers geprezen om zijn 'fabelachtige klavier-techniek'.

Wellicht heeft Ott toch orgel leren spelen op de muziekschool in de Van der Duynstraat waar hij eens in de week naar toe ging. Misschien heeft hij het ook zichzelf (maar dan wel met hulp van Bernard Drukker) geleerd. Hij sprak er later nooit meer over.

Tussen zijn toch al drukke werkzaamheden door gaf hij les. Pianolessen aan onder anderen Leo Fuld, met wie hij de geheel eigen jiddische stijl ontwikkelde, die de roodharige Rotterdamse zanger later beroemd zou maken.

Naast het vaste werk in het Grand Theater waren er de schnabbels. Het meest bekend waren de zondagmorgenconcerten voor de Kunstzinnige Propagandacommissie van de S.D.A.P. Die ochtenden begonnen met orgelconcerten, waarna er iets leerzaams volgde zoals de films over de drank- en tbc-bestrijding (de laatste met de veelzeggende titel 'Achter de wolken schijnt toch de zon'). Soms ook speelde Ott orgel of piano ter introductie van de declamatie-kunstenares Mientje Emeis-Van Buuren, of haar zoon de bariton Richard Terke. Het leverde Ott vijftientig gulden per optreden op. Hij studeerde hard op stukken als 'Dichter und Bauer' en 'Der schöne blaue Donau', wat hem op die zondagochtenden ovationeel applaus opleverde.

Rond 1930 moet hij zelfs een plaat hebben gemaakt als organist achter 'De stem des volks' met de 'Koorfantasie' van Beethoven. Leo Ott was de enige die niet van papier speelde.

Het bespelen van het Tuschinski-wonderorgel was niet steeds een avondvullende bezigheid, maar tijdens het inleidende variété liet hij zich niet altijd onbetuigd. Hij viel in voor een niet opdagende harmonicaspeler (hij bezat een fraai glinsterende Hohner) of

speelde muziek op waterglazen als de aangekondigde (maar afwezige) artiest. Hij begeleidde gaststerren en waarlijk niet de minste: Mistinguet, Lucienne Boyer, Marlene Dietrich, Louis en Heintje Davids, het Kozakkenkoor van Serge Yarow en de toen nog vrijwel onbekende Corry Vonk.

Toch hield hij tussen de bedrijven door nog tijd over om te oefenen met 'Leo Ott and his Herriemakers'; de orkestmusici hadden vooral dankzij de organist de jazz ontdekt. Ott zag het emplooi van hem en zijn collega's in gevaar komen door de opkomst van de sprekende-, maar vooral de muziekfilm.

In de kelder van het Grand Theater had Leo een eigen kamertje waar hij zijn volgende optreden kon afwachten. Daar moet hij begonnen zijn met schrijven.

Hij schreef toen overigens al voor de rubriek 'Grammofoon- en Muziekrevue' in het Rotterdamsch Nieuwsblad. Hetgeen hem onder meer (dankzij de vertaling van vriend Alex de Haas) een bedankbrief van Robert Stolz opleverde.

In die kelder schreef Leo Ott zijn eerste boek 'Muzikale confectie' dat in 1930 verscheen. Vreemd is dat die eersteling in het weinige dat over Ott is gepubliceerd consequent 'Muzikale confetti' wordt genoemd. Confectie is wat Ott werkelijk bedoelde met zijn ervaring in voorgeschreven orkest- en filmmuziek.

Het betekende het begin van een nieuwe carrière. Hij ging steeds meer voor het Nieuwsblad schrijven en publiceerde bovendien stukjes in de NRC, die later gebundeld zouden worden onder de veelzeggende titel 'Artiesten, mensen onder de schijnwerpers' (1933).

Het was vooral de oorlog die hem dwong tot overstap naar het beroep van journalist. Hij speelde nog lang als enige niet-jood in de orkesten van Tuschinski, die zich verplicht voelde elders in moeilijkheden gekomen joden te engageren. Leo Ott klopte aan bij het Nieuwsblad en kon vrijwel onmiddellijk de plaats van muzikrecensent Hendrik de Ronde overnemen. Hij wilde vastigheid want een zekere naam als schrijver had hij toen al opgebouwd met een indrukwekkende serie boeken. 'De haven' verscheen in 1932. Ott trok er de weinige vrije avonden stevast op uit langs Katendrecht en Schiedamsedijk om het milieu waarover hij wilde schrijven ook grondig te leren kennen. Hij leerde horlogemaken voor het boek 'De gewone man' (1937). Aan de Christiaan Huygensschool probeerde men het boek als verplichte lectuur voor de leerlingen in te voeren.

Hij kende 'Het huis De Engel' (uit 1939) van wonen aan de Nieuwehaven (het werkelijk bestaande huis werd enige tijd bewoond door de zangpedagoge Dini Erkens) en voer mee met binnenschepen voor zijn roman 'De rivier' (1946).

De muziek raakte (behalve als recensie-onderwerp en met het oprichten van de Nieuwsbladband 'The RN Compositors') geheel op de achtergrond, al heeft Ott nog wel een compositiepoging gewaagd: een zeemanslied voor de film 'De haven':

'Een matroos moet varen,
Hij moet de zeeën zien. . .'

Bij het Rotterdamsch Nieuwsblad werd Leo Ott ook Tante Koosje, een doorsnee-huisvrouw, die samen met tekenaar Octave de Coninck uitstapjes in en om Rotterdam maakte en daarover berichtte. Tot de bezetter daar vanwege de vele woordspelingen en andere aanstootgevende opmerkingen een einde aan maakte.

Het Nieuwsblad bleef in de oorlog verschijnen en werd daarvoor na de bevrijding gestraft met een verschijningsverbod. Toen de krant weer mocht verschijnen was Leo Ott hoofdredacteur. Alleen al door zijn werk in de onderzoekscommissies direct na de oorlog (hij hielp onder anderen Theo Uden Masman en 'The Ramblers' vrijspreken van verdachtmakingen) daartoe verzocht. Het Rotterdamsch Nieuwsblad was toen al zijn leven en zou dat tot zijn pensionering blijven.

Dankzij 'de woeste Ott', zijn broer Kees van wie hij al jarenlang niets had gehoord, kreeg Leo een moderne kijk op de journalistiek. In de moeilijke tijden had Kees (onverwacht per brief weer opgedoken) voedsel, kleding en koffie gestuurd, maar na een bezoek aan Rotterdam overstelpde hij broer Leo met boeken over de Amerikaanse journalistiek.

Zo ontstond de fameuze rubriek 'In de kijker', die van Leo Ott geen column mocht heten. Dagelijks schreef hij die rubriek en over de meest uiteenlopende onderwerpen. Leo Ott was niet alleen leergierig, hij kon ook luisteren naar allerlei deskundigen als hij zich ergens in wilde verdiepen.

Dat had hij al eerder in zijn privé-leven getoond. Toen zijn dochter in 1940 haar eindexamen gymnasium haalde sprak hij na de felicitaties de voor zijn familie nog steeds gedenkwaardige woorden: 'Wat kan zo'n meisje wat ik niet kan?', ging studeren en deed staatsexamen gymnasium.

Toen hij later tot de ontdekking kwam dat 'De Waarheid' niet altijd echt de 'Pravda' naschreef leerde hij Russisch om vervolgens

altijd abonnee te blijven op de Sowjet-staatscourant.

Vrijwel geen onderwerp ging Leo Ott in de rubriek 'In de kijker' uit de weg. Hij schreef over technische beurzen in Oost-Europa, over nieuwe ontwikkelingen op het gebied van fotografie (en bekwaamde zich intussen tot verdienstelijk amateurfotograaf) of de radio. Hij ontmaskerde meedogenloos een toen beroemde telepaat, die daarop weinig anders kon doen dan terugkeren naar zijn oorspronkelijke vak, dat van kindergoochelaar. Hij schreef over economische zaken (studeerde nog enige tijd economie en wilde die studie afsluiten met een dissertatie over de economische betekenis van de muziek, waarvan het meeste al op papier moet hebben gestaan), gedreven door een niet te stuiten drang om 'te willen weten'.

In zijn journalistieke drang haalde hij zelfs de kolommen van concurrerende organen. Bol stonden de kranten toen over aardstralen en het remedie daar tegen, de duur verkochte aardstralenkastjes. Geheimzinnige doosjes, die bij onoordeelkundig behandelen levensgevaar zouden kunnen opleveren. Leo Ott kocht er een en demonteerde het apparaat. Om vervolgens zijn lezers mee te delen dat enkele van hen honderden guldens hadden betaald voor een paar slordig verpakte koperdraadjes.

Al deze bezigheden weerhielden hem allerminst van het schrijven van boeken. Hoofdzakelijk documentaire werken. In 1953 schreef hij 'De Lijnbaan' over het toen al bouwkundig vermaarde winkelcentrum van Van den Broek en Bakema. In 1956, bij het vijftigjarig bestaan van de firma Willem de Jong, verscheen 'Van horen naar zien. Een halve eeuw Rotterdamse grammofoonschiedenis'. Het Rotterdamse familiebedrijf beschreef hij in 1957 in 'Zo is Termeulen', tien jaar later de toen vijftigjarige Volksuniversiteit in 'Naar wijder horizon'. Met K.A. Mayer schreef hij een werk over de oorlogsdagen in Rotterdam ('Havenstad in de frontlijn', 1965), in 1969 publiceerde hij 'Van luchtkasteel tot koopmansburcht' over het Groothandelsgebouw en samen met D.P.M. Graswinckel zette hij in 1973 '100 jaar in granen: handel en wandel van het Comité van Graanhandelaren' op papier.

Na zijn pensionering werd Leo Ott biograaf. Hij schreef drie biografieën: die van Cornelis Verolme (Verolme zette alles op geluidsbanden die door Ott werden uitgewerkt), van F.J. Philips en van de Rotterdamse kunstschilder, graficus en beeldhouwer Hendrik Chabot (1981).

Wellicht had het werk van Leo Ott nog indrukwekkender kun-

nen zijn als hij niet in 1977 zoals hij zelf zei 'dat stomme ongeluk had gehad' . . . 'Stomme pech. Val ik hier verdomme van de trap'.

Het was het einde van minstens één aspiratie: een reisboek over de belevenissen van zeezeiler Conny van Rietschoten in de race om de wereld. Van de voorgenomen reizen naar Portsmouth, Kaapstad, Oakland en Rio de Janeiro kwam niets terecht. 'En hij won ook nog', zou Ott later teleurgesteld zeggen.

Daarom begon hij aan het boek over Chabot, dat minder reizen vergde, maar het werk kon hij alleen voltooien met behulp van zijn echtgenote. Hij kon zich soms maar moeilijk neerleggen bij zijn afhankelijkheid, maar verheugde zich tegelijkertijd over het feit dat hij deel uitmaakte van een team, zoals het echtpaar zich de laatste jaren zag.

Hij kon niet meer rijden in auto's (zijn hele leven bijna een passie) maar ondernam toch nog vele reizen. Naar Berlijn en naar de invasie stranden van Normandië waar hij in zijn rolstoel en met de onafscheidelijke alpinopet vereeuwigd werd door een fotograaf van een internationaal persbureau. Verschillende kranten publiceerden de foto van Ott als oorlogsinvalide. Het zou hem als perfectionist nooit overkomen zijn, maar hij kon de humor er wel van inzien. Het was per slot van rekening een goede foto.

Tot kort voor zijn toch nog onverwachte dood verraste hij het Rotterdams Nieuwsblad nog met een aantal bijdragen. De RSV-affaire speelde en Ott wist bijna alles van Verolme.

De man wist van geen ophouden. Er ligt nog een ongepubliceerde roman, die de uitgever Ad. Donker indertijd te omvangrijk vond. 'Als', een roman over wat er zou zijn gebeurd met deze aarde zonder wereldoorlogen.

47. *Mr. A. Stempels*